

Nr 20.

Utlåtande i anledning av väckt motion angående provisoriska lagstiftningsåtgärder till förhindrande av att nazistiska organisationer medgivas hyra samlingslokaler, som ägas av det allmänna.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 54, vilken behandlats av första lagutskottet, har herr *Adolfsson m. fl.* yrkat, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t hemställa om skyndsammaste möjliga förslag till 1947 års riksdag om sådan provisorisk lag att nazistiska organisationer förhindras hyra samlingslokaler, som ägas av det allmänna.

I fråga om de skäl som motionärerna anfört till stöd för sitt yrkande, får utskottet hänvisa till motionen.

Den i motionen behandlade frågan har i någon mån berörts i det av 1937 års utredning angående allmänna samlingslokaler den 8 november 1939 avgivna betänkandet med utredning och förslag rörande tillgodoseendet av behovet av allmänna samlingslokaler (SOU 1939:30).

Beträffande dispositionen av kommunala lokaler anföres i betänkandet bland annat följande:

De kommunala lokalerna, särskilt kommunalrum och sockenstugor, torde redan nu i stor utsträckning upplåtas till sådant föreningsliv och sådana offentliga sammanträden, för vilka de lämpa sig. Bestämmanderätten över i vilken utsträckning och på vilket sätt detta skall ske är nu förbehållet de kommunala myndigheterna. Kommittén har den uppfattningen att denna kommunernas självbestämmanderätt alljämt bör bibehållas. Det är givetvis av största betydelse att denna utövas såväl med beaktande av de lokalmöjligheter, vilka i övrigt finnas på orten, som med iakttagande av en fullt opartisk prövning. I en ort, där inga andra lokaler lämpligen finnas att tillgå, kunna anspråken på tillträde till kommunens lokaler resas med större fog. I de fall, där upplåtelse av kommunala lokaler till föreningslivet lämpligen kan ske, bör opartiskhet iakttagas. Att de styrande i kommunen, såsom i en del fall uppgivits till utredningen, vägra upplåtelse av för föreningslivet fullt lämpliga lokaler till visst slag av föreningsverksamhet, särskilt till politisk sådan, synes ej vara riktigt. Desto mera anmärkningsvärt är givetvis att vissa politiska föreningar utestängas från kommunens lokaler, medan politiska föreningar av annan meningsriktning erhålla tillgång till lokalerna. Utredningsmännen anse det överhuvud taget otillfredsställande att en förening endast därför att den sysslar med politik skall behandlas ogynnsammare än övriga i orten verk samma föreningar. I ett demokratiskt samhälle måste enligt utredningsmännens förmenande den politiska upplysningsverksamheten vara av sådan betydelse att de politiska föreningarna, oavsett vilken meningsriktning de företräda, böra vara berättigade till samma hänsynstagande från myndigheterna som andra organisationer. När det gäller med kommunens medel uppförda lokaler ha dessa till-

kommit med tillhjälp av samtliga skattebetalare inom kommunen. Att vägra upplåtelse till vissa grupper av kommunens invånare synes därför vara att träda medborgarnas befogade anspråk för nära. Är det fråga om kommunala lokaler, till vilka även staten bidragit med medel, synes förfaringssättet att utestänga vissa organisationer ännu mindre förenligt med befolkningens rimliga krav.

Några lagstiftningsåtgärder om skyldighet för kommunerna att upplåta lokaler för föreningslivet finner emellertid kommittén varken lämpliga eller nödvändiga. Ingrepp i den kommunala självbestämmanderätten på detta område torde närmast komma att motverka det ökade hänsynstagande till föreningslivets lokalbehov, som kommittén vill befrämja. Därest kommitténs förslag vinner statsmakternas gillande och de lokaler, som därefter uppföras med bidrag av statsmedel, således komma att i princip stå öppna för alla, torde i det allmänna medvetandet så småningom ingå den föreställningen, att det är en samhällelig förpliktelse för kommunerna att i möjligaste mån ställa till förfogande även andra lokaler än de, som tillkommit med statens medverkan.

De sakkunniga föreslago, att statligt stöd för anordnande av allmänna samlingslokaler skulle utgå i form av bidrag till kommun samt såsom lån — delvis av subventionskaraktär — till bolag, förening eller stiftelse. Förutsättning för åtnjutande av statsunderstöd skulle vara, att bidrags- eller låntagaren förband sig att förvalta allmän samlingslokal enligt ett av statlig myndighet fastställt reglemente.

Ett på grundval av sakkunnigutredningen utarbetat förslag framlades för 1942 års riksdag i proposition nr 92 och vann riksdagens bifall (skrivelse nr 206). Härefter utfärdades kungl. kungörelsen den 11 december 1942 om bidrag och lån av statsmedel för anordnande av allmänna samlingslokaler. Enligt denna kungörelse äger Kungl. Maj:t för att tillgodose behovet inom en ort av allmänna samlingslokaler bevilja bidrag och lån av statsmedel. En av Kungl. Maj:t utsedd nämnd, statens nämnd för samlingslokaler, har att bereda ärenden angående beviljande av bidrag eller lån. Bidrags- eller låntagare är skyldig att förvalta allmän samlingslokal enligt reglemente, som fastställes av nämnden.

Nämnden har utarbetat vissa förslag till normalreglemente för förvaltning av allmänna samlingslokaler. I fråga om rätten att förhyra allmän samlingslokal gäller enligt detta reglemente ingen som helst inskränkning hänförlig till den förhyrande organisationens politiska färg. Enligt upplysning från nämnden har frågan härom varit föremål för diskussion inom nämnden, som enhälligt intagit den ståndpunkten, att allmänna samlingslokaler måste hållas tillgängliga även för sammanslutningar, som företräda politiska ytterlighetsriktningar.

Utskottet. Såsom anförts i utskottets här ovan lämnade redogörelse har statens nämnd för samlingslokaler, vid fastställande av reglementen för förvaltningen av sådana allmänna samlingslokaler beträffande vilka bidrag eller lån erhållits av statsmedel enligt den år 1942 utfärdade kungörelsen i ämnet, intagit den ståndpunkten, att någon inskränkning i rätten att förhyra dylika lokaler icke får gälla med hänsyn till den förhyrande organisationens politiska färg. Till denna nämndens ståndpunkt vill utskottet uttala sin anslutning. I fråga om dispositionen av andra

allmänna samlingslokaler än de nämnda anser utskottet samma principer böra följas. Enligt utskottets uppfattning skulle nämligen en sådan lagstiftning, som motionärerna föreslå, såsom riktad mot en viss politisk meningsgrupp innebära en kränkning av viktiga demokratiska principer, i främsta rummet åsiktsfriheten. Genom att utestänga vissa politiska sammanslutningar från att hyra allmänna samlingslokaler, som få disponeras av andra politiska organisationer, skulle också församlingsfriheten i viss mån trädas för nära.

I motionen har bl. a. uttalats, att genom de i denna åberopade utslagen av regeringsrätten fastslagits att skyldighet skulle föreligga att uthyra samlingslokaler till nazistiska organisationer. Så lära utslagen emellertid icke böra tolkas. Skyldighet kan icke anses utan vidare föreligga att uthyra samlingslokaler till politiska sammankomster, såvida fråga icke är om sådan lokal till vilken bidrag erhållits av statsmedel enligt den förutnämnda kungörelsen. Men upplåtes en samlingslokal som tillhör det allmänna till något politiskt parti, böra andra partier icke förmenas att på samma villkor disponera lokalen, såvida icke grundad anledning finnes att antaga, att tillämnad sammankomst åsyftar något, som strider mot sedlighet eller allmän lag eller kan äventyra allmän ordning och säkerhet.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att förevarande motion, II:54, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 18 mars 1947.

På första lagutskottets vägnar:

K. SCHLYTER.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit

från första kammaren: herrar Schlyter, Wagnsson, Westman, Ahlkvist, Ekströmer, Lindblom, Krügel och Arrhén;

från andra kammaren: herrar Lindqvist, Gezelius, Berg, Lindberg, Landgren, Osterman, Sundström i Vikmanshyttan och Svensson i Stenkyrka.
